

Minh bạch tài sản: Tóm tắt khiên chống tham nhũng

Tìm hiểu về vấn đề minh bạch tài sản qua phần trả lời phỏng vấn của Bà Đào Nga, Giám đốc Tổ chức Hướng tới Minh bạch (TT) – Cơ quan đầu mối của Minh bạch Quốc tế tại Việt Nam, trên báo Khoa học & Đời sống số ra ngày 5/8/2016.

Người dân chưa được tiếp cận bản kê khai

Một báo cáo mới đây cho thấy trong vòng 10 năm thực hiện Luật phòng chống tham nhũng, có 17 trường hợp bị xử lý vi phạm quy định về kê khai tài sản. Con số này nói lên điều gì, thưa bà?

Theo yêu cầu của Công ước của Liên Hợp Quốc về Chống Tham nhũng (mà Việt Nam là một thành viên), các quốc gia thành viên cần nỗ lực ban hành, duy trì và củng cố các chính sách nhằm tăng cường minh bạch và hiệu quả hoạt động của khu vực công, bao gồm cả việc thúc đẩy tính liêm chính, trung thực và trách nhiệm của đội ngũ cán bộ, công chức.

Tuy nhiên, quá trình đánh giá 10 năm thực hiện Luật PCTN vừa qua cho thấy cơ chế kiểm soát tài sản, thu nhập của những người có chức vụ, quyền hạn còn yếu; việc kê khai, tài sản thu nhập còn mang tính hình thức và hiệu quả thấp; pháp luật hiện cũng không có qui định xử lý trường hợp tài sản tăng thêm mà không giải trình rõ nguồn gốc.

Theo báo cáo của Thanh tra Chính phủ tại Hội nghị tổng kết 10 năm thực hiện Luật PCTN vừa qua, chỉ có 17 trường hợp bị xử lý vi phạm quy định về kê khai tài sản trong khi hoạt động thanh tra đã phát hiện 670 vụ với trên 1,800 đối tượng có hành vi, biểu hiện tham nhũng với số tiền, tài sản liên quan là trên 1 nghìn tỷ đồng. Các con số này cho thấy biện pháp minh bạch tài sản, thu nhập hiện nay chưa hiệu quả và chưa có tác dụng ngăn ngừa, phát hiện hành vi tham nhũng.

Công khai, minh bạch trong kê khai tài sản được Chính phủ đánh giá là công cụ hữu hiệu nhất để phòng chống tham nhũng, nhưng trong thực tế dường như đó lại là công cụ kém hiệu quả nhất?

Minh bạch tài sản, thu nhập, hay nói cách khác là kê khai, công khai tài sản của cán bộ, công chức được coi là một trong những biện pháp quan trọng để phòng ngừa tham nhũng. Tuy nhiên, pháp luật hiện nay chưa quy định việc phải **công khai rộng rãi thông tin về tài sản và thu nhập**. Bên kê khai chỉ được niêm yết tại trụ sở làm việc hoặc công bố tại các cuộc họp, hội nghị của cơ quan, đơn vị. Do đó, **người dân không được tiếp cận** với các bên kê khai về tài sản, thu nhập của cán bộ, công chức.

Tại sao chỉ khi xảy ra vụ việc nào đó mới vỡ lẽ ra cá nhân đó có bao nhiêu nhà, bao nhiêu tài sản... Điều đó chứng tỏ người ta kê khai nhưng mình chưa xác minh nghiêm túc?

Việc kê khai tài sản vẫn còn **mang nặng tính hình thức** vì các cơ quan, tổ chức và cá nhân có thẩm quyền **chưa chủ động trong việc tiến hành xác minh tài sản của cán bộ, công chức và đảng viên**. Các bên kê khai chỉ được xác minh khi có sự nghi ngờ tính chính xác của các thông tin này; khi cần phải thu thập thêm thông tin cho việc bầu cử, bổ nhiệm, bãi nhiệm hay kỷ luật một cán bộ công chức; khi có cơ sở cho rằng việc ghi thiếu nguồn gốc tài sản tăng thêm là không hợp lý hoặc theo yêu cầu cụ thể của một cơ quan có thẩm quyền.

Ngoài ra, số lượng các cán bộ, công chức phải kê khai thu nhập và tài sản quá nhiều cũng là một nguyên nhân làm cho toàn bộ hệ thống kê khai tài sản khó xử lý.

Tham nhũng vặt rất phổ biến

Là người công tác trong lĩnh vực chống tham nhũng, theo bà tham nhũng ở Việt Nam có gì khác với các nước trên thế giới?

Tham nhũng theo định nghĩa của tổ chức Minh bạch Quốc tế là việc **“lạm dụng quyền hạn được trao để tư lợi”**. Có thể nói tham

những là vốn dĩ toàn cầu và không nước nào “miễn dịch” với tham nhũng; bên cạnh các hành vi tham nhũng là giông nhau cho dù xảy ra ở Việt Nam hay nước khác trên thế giới.

Tuy nhiên, các hình thức biểu hiện của tham nhũng rất đa dạng và ở các nước khác nhau thì các vấn đề tham nhũng nổi lên cũng có thể có điểm khác nhau. Ví dụ, ở Việt Nam mọi người có thể nhận thấy tình trạng tham nhũng vật rất phổ biến: Đó là những khoản bồi trơn trong các giao dịch với cán bộ nhà nước trong các lĩnh vực dịch vụ công như y tế, giáo dục, đất đai, giao thông, thuế, hải quan, xây dựng... Trong khi ở một số nước khác thì vấn đề tham nhũng nổi cộm lại có thể là tham nhũng trong lĩnh vực mua sắm (tình trạng mua sắm bừa hoặc bí mật nhận các khoản tài trợ lớn từ các tập đoàn để vận động tranh cử...).

Theo bà, để việc kê khai tài sản trở thành công cụ phòng chống tham nhũng, thì cần có những yêu cầu gì?

Theo chúng tôi, để đảm bảo hiệu quả thực thi cho biện pháp minh bạch tài sản, thu nhập trong đấu tranh chống tham nhũng, cần lưu ý đến các yêu cầu sau:

- Quy định **phạm vi đối tượng có nghĩa vụ kê khai** cần tính đến việc phù hợp với năng lực, khả năng quản lý của cơ quan nhà nước có liên quan bởi nếu đối tượng phải kê khai tài sản và thu nhập tăng lên nhiều thì sẽ có thể là gánh nặng và thách thức lớn cho công tác quản lý hành chính và lưu trữ thông tin của nhà nước. Kinh nghiệm quốc tế cho thấy hiệu quả của hệ thống kê khai tài sản và thu nhập phụ thuộc vào nhiều yếu tố trong đó có việc giới hạn phạm vi và số lượng người kê khai vào nhóm đối tượng là quan chức cao cấp.

- Cần có một **cơ quan đầu mối** chịu trách nhiệm chính và có đủ thẩm quyền, nguồn lực để làm công tác quản lý, xác minh các báo kê khai tài sản theo một quy trình có hệ thống để đảm bảo tính chính xác của việc kê khai, đồng thời tạo điều kiện sử dụng thông tin kê khai để phát hiện nguy cơ tham nhũng.

- Cần **công khai thông tin** về các báo kê khai tài sản rộng rãi

tới công chúng bởi đây là một cách hiệu quả để huy động sự tham gia của xã hội, đặc biệt là báo chí và người dân, vào việc giám sát tài sản/thu nhập của cán bộ, công chức và phát hiện tham nhũng.

- Cần có các biện pháp, **chống tài đả mạnh** đối với những hành vi vi phạm, bao gồm cả việc kê khai không trung thực tài sản, thu nhập hay không giải trình được một cách hợp lý phần tài sản, thu nhập tăng thêm. Các biện pháp đó có thể là kiểm luật, cách chức người có hành vi vi phạm; phong tỏa tài khoản, kiểm soát/tịch thu tài sản, ...

Hiện nay Chính phủ đang trong quá trình xây dựng dự thảo Luật PCTN mới thay thế cho luật hiện hành. Đây là cơ hội tốt để sửa đổi, hoàn thiện các quy định về minh bạch tài sản, thu nhập giúp cho chế định này trở thành giải pháp thực sự hữu hiệu trong chính sách phòng, chống tham nhũng của Việt Nam.

Làm thế nào để công khai, minh bạch trở thành bắt buộc chứ không chỉ trông chờ vào sự tự giác của mỗi người?

Theo kinh nghiệm quốc tế, để công tác PCTN đạt kết quả thì việc xây dựng một **nhân quần trị quốc gia tốt** là hết sức quan trọng. Một nhân quần trị tốt sẽ hướng tới một nhà nước pháp quyền, công minh và thân thiện, đúng cao và tuân thủ nguyên tắc công khai, minh bạch, trách nhiệm giải trình và sự tham gia của người dân. Đó chính là “tâm khiên” vững chãi để ngăn ngừa nguy cơ tham nhũng đang thời là nhân tố đang đe dọa cho sự thành công của các nỗ lực PCTN.